

NIET VOOR PUBLICATIE

Onderzoek naar het gasverbruik op
glastuinbouwbedrijven.
Het gasverbruik in de rozenteelt
van 5 december 1982 tot 2 mei 1983
Verzamelde gegevens

M.E. Ensing
E. van Rijssel

Proefstation voor de Bloemisterij in Nederland
Landbouw Economisch Instituut afdeling Tuinbouw

zz14648

Voorwoord

Verminderen van het gasverbruik is een actuele zaak nadat de gasprijs snel gestegen is. Energie zal wellicht een dure produktiefactor blijven en men verwacht een structureel stijgende prijs. Ondernemers in de glastuinbouw hebben geconcludeerd dat het energieverbruik sterk terug moet om als sector te overleven. Zij worden daarbij gesteund door onderzoek naar energiebesparende mogelijkheden op diverse instellingen. Ook dit project probeert hiertoe bij te dragen.

Het ligt voor de hand om te overwegen energiebesparende maatregelen te treffen die tot grote besparing leiden. Veelal betreft dit echter kostbare investeringen die eveneens tot klimaatwijzigingen en/of lichtverlies aanleiding geven. Voldoende reden om niet alleen op de grote, doch ook op de kleine mogelijkheden te letten. Hoe veel telers dit in het verleden reeds deden is niet aan te geven, wel blijkt het gasverbruik per m^2 kas van bedrijf tot bedrijf te verschillen.

Zichtbaar maken van de verschillen in gasverbruik tussen "vergelijkbare" bedrijven biedt discussiestof over de mogelijkheden om te besparen. Reeds uitgevoerde maatregelen om te besparen kunnen worden getoetst. Verder onderzoek levert wellicht een helderder beeld van de mogelijke oorzaken van de geconstateerde verschillen in gasverbruik.

Het verdere onderzoek hoopt daarmee te kunnen bijdragen aan structurele besparingsmogelijkheden in de glastuinbouw.

Hierbij wil ik alle deelnemers bedanken voor het beschikbaar stellen van gegevens en voor hun medewerking. Tevens wil ik alle voorlichters, stagiaires en anderen die een bijdrage geleverd hebben bij het tot stand komen van dit verslagje, bedanken.

M.E. Ensing

Opzet onderzoek

Bij het begin van het project is gepoogd om een groot aantal bedrijven te vinden die onderling goed konden worden vergeleken en eenvoudig te beschrijven waren.

Om deze reden is het onderzoek beperkt gebleven tot bedrijven met doorstokrozen. De teeltoppervlakte van het bedrijf diende uniform te zijn; geen verschillen in gewas (ras), kas, buisligging, scherminstallatie en dergelijke. Tussen de bedrijven mochten wel verschillen optreden; waren ze zelfs wenselijk om het effect van verschillen in bedrijfsuitrusting te kunnen bestuderen. Liefst zouden alleen bedrijven gekozen zijn met eenzelfde teelttemperatuur, omdat over de invloed van deze zeer belangrijke factor reeds veel bekend is. Dit was echter niet te combineren met de wens om met een groot aantal (veertig) bedrijven te kunnen werken. Het lijkt echter goed mogelijk om het gasverbruik van bedrijven met een afwijkende temperatuur achteraf te corrigeren. Hiertoe zal gebruik gemaakt worden van de reactie van het gasverbruik op verschil in buitenklimaat.

Deelnemende bedrijven.

Aan dit onderzoek deden éénentachtig bedrijven mee. Deze bedrijven liggen in diverse centra en wel Aalsmeer en omstreken, Westland, de Kring, Heerhugowaard en omstreken en de Noord-Oost Polder. Gedurende vijf maanden (december 1981 - mei 1982) is door de telers wekelijks de gasmeterstand genoteerd. Ook hebben zij het ingestelde kasklimaat genoteerd en veranderingen daarin. Daarnaast werden in deze periode de deelnemende bedrijven grondig bekeken ten aanzien van ongewenste ventilatie, verwarmingscapaciteit, verwarmingsketel, beschutting, gevelisolatie, scherminstallatie, luchting en andere zaken. Voor regelmatig contact met de telers is een beroep gedaan op de bedrijfsvoorlichters van de desbetreffende regio's.

De verkregen gegevens staan op de volgende pagina's vermeld. Hierbij is er op toegezien dat de gegevens van verschillende bedrijven vergelijkbaar zijn en dat de bedrijven zo mogelijk, niet herkenbaar zijn vanuit de hier vermelde gegevens.

De gegevens van uw bedrijf vindt u onder bedrijfsno.:

Inleiding

Op de volgende pagina's zult u de verzamelde gegevens aantreffen. Elke pagina is gelijk van opzet. Op het liggende blad treft u de gegevens aan. Op het staande blad vindt u tekst en uitleg bij deze gegevens. Op de linker helft is per kolom aangegeven welke getallen in de kolom staan. Op de rechter helft zijn - daar waar nodig - opmerkingen geplaatst ter verduidelijking. Per twee pagina's wordt dus één onderwerp behandeld.

De volgorde van gegevens is:

- gasverbruiken
- opbrengsten
- bedrijfsgegevens algemeen
- kaskenmerken (inclusief scherm)
- verwarmingssysteem
- verwarming-(scapaciteit)
- klimaatsinstellingen

Gasverbruik

- gasverbruik: gasverbruik per week van zaterdag 12.00 uur tot de volgende zaterdag 12.00 uur berekend in m^3 per 100 m^2 bruto kasoppervlakte in de periode 5 december 1981 tot 1 mei 1982.

Opmerkingen

- Naast de gasverbruiken per bedrijf is ook per week het gemiddelde en het hoogste en laagste verbruik weergegeven. Opvallend hierbij is dat de hoogste gedurende alle weken minimaal tweemaal zoveel zoveel verbruikt als de laagste verbruiker.

Verder is de nummering van de bedrijven in het begin zodanig opgezet dat de laagste nummers een hogere stooktemperatuur aanhouden dan de hogere nummers. Door veranderingen in klimaatsinstellingen is deze indeling slechts globaal.

Opbrengsten

Opmerkingen

- soort roos: aangegeven is of het geteelde ras kleinbloemig dan wel groothbloemig is.
- opbrengst: geldopbrengst per kalendermaand van de maand oktober 1981 en januari tot en met mei 1982. Tevens is het gemiddelde over de maanden januari tot en met mei 1982 gegeven.
- prijsniveau: percentage dat de gemiddelde prijs per stuk van een bedrijf hoger/lager is dan de gemiddelde veilingprijs. Dit percentage is gegeven over oktober en een gemiddelde van januari tot en met mei.
- Het klein- of groothbloemig zijn van het geteelde ras geeft één van de vele oorzaken aan waarin het verschil van opbrengst tussen de bedrijven kan liggen. Kleinbloemige rozenrassen gevonden vaak per m^2 hogere opbrengsten dan grootbloemige.
- De opbrengsten van oktober 1981 - voordat het onderzoek begon - zijn hier gegeven om een vergelijkingsmogelijkheid te hebben. Immers de opbrengst in oktober heeft nog geen invloed ondervonden van energiebesparende maatregelen zoals bijvoornbeeld het scherm en kan dienst doen om het opbrengstniveau van een bedrijf te bepalen. In dit niveau zijn zaken samengevat als leeftijd gewas, stand gewas, bodeminvloeden en dergelijke. Verschil tussen gemiddelde opbrengst januari tot en met mei en oktober wordt in eerste plaats bepaald door het ras maar ook valt te denken aan diverse maatregelen die in de wintermaanden getroffen zijn, zoals lage/hoge temperatuur, scherm, gevelisolatie en dergelijke.
- Verschil in opbrengst kan gelegen zijn in het aantal stuks per m^2 of in de prijs per stuk. De tweede invloed is hier weergegeven. Is het verschil niet te verklaren uit deze invloed, dan is vanzelfsprekend het aantal stuks per m^2 de oorzaak. Om de invloed van ras - 'Ilona's' zijn duurder dan 'Motrea's' - eruit te halen is gekozen voor een percentage. De berekening is als volgt: $\frac{p(\text{bedrijf}) - p(\text{veiling})}{p(\text{veiling})}$
- Waarbij $p(\text{bedrijf})$ = prijs per stuk van deelnemend bedrijf $p(\text{veiling})$ = gemiddelde prijs per stuk van V.B.A.. C.C.W.S., Berkel en Flora voor het ras dat "bedrijf" teelt.

OPBRENGSTEN

bedr. nr.	soort roos kl. = kleintbloemig gr. = grootbloemig	Opbrengst in gld./100 m ²			maart	april	mei	gem. jan. t/m mei	in % okt. '81	prijs/stuk gem. jan. t/m mei '82
		okt. '81	jan. '82	febr.						
1	kl.	447	581	874	775	919	785	786	- 2	- 1
2	kl.	476	626	847	937	913	860	837	- 8	- 12
3	gr.	529	349	563	634	658	678	578	- 11	7
4	kl.	532	451	547	651	992	804	689	- 1	4
5	kl.	493	862	735	717	796	706	763	- 1	15
6	kl.	338	447	590	759	651	642	618	- 12	- 1
7	kl.	583	636	735	697	841	348	751	- 7	- 9
8	gr.	634	620	902	820	631	709	736	- 9	- 14
9	gr.	622	324	476	524	577	710	522	- 8	- 15
10	kl.	623	432	664	725	347	879	709	- 13	- 13
11	gr.	461	416	509	584	606	548	533	- 5	- 20
12	kl.	-	484	640	834	860	978	759	-	-
13	kl.	426	663	785	740	790	640	724	- 12	- 21
14	kl.	469	652	722	555	635	504	614	- 0	- 22
15	gr.	-	509	686	823	772	792	705	- 25	- 20
16	kl.	709	-	-	686	686	504	688	- 25	- 22
17	gr.	-	461	635	840	956	903	759	-	-
18	kl.	661	655	868	709	674	668	715	- 4	- 16
19	kl.	483	-	-	-	-	-	-	-	-
20	gr.	693	695	529	790	951	775	708	- 19	- 3
21	kl.	534	288	327	518	731	712	715	- 34	- 22
22	gr.	-	-	-	518	733	472	468	- 19	- 3
23	kl.	-	436	532	590	753	766	615	- 3	-
24	kl.	575	-	-	-	-	-	-	-	- 14
25	kl.	504	570	614	704	753	609	650	- 15	- 13
26	gr.	614	586	629	672	713	697	659	- 26	- 7
27	kl.	558	321	606	747	606	609	578	- 5	- 5
28	gr.	611	446	662	816	485	611	604	- 11	- 7
29	gr.	629	407	935	505	731	423	600	- 12	- 15
30	gr.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31	gr.	545	360	496	754	631	685	585	- 13	- 4
32	gr.	515	406	807	818	820	751	720	- 5	- 18
33	kl.	733	188	418	622	814	761	561	- 3	- 16
34	gr.	537	660	537	776	601	584	632	- 2	- 3
35	gr.	437	530	502	888	839	752	702	- 7	- 1
36	gr.	675	531	720	773	750	770	709	- 16	- 10
37	gr.	741	254	358	775	718	771	575	- 8	- 10
38	gr.	669	612	719	602	499	470	580	- 17	- 20
39	gr.	641	507	1241	639	921	1100	882	- 17	- 27
40	gr.	597	310	231	467	657	629	459	- 6	- 16
41	kl.	685	494	513	603	912	896	584	- 12	- 16
42	gr.	620	508	597	675	515	573	574	- 14	- 24
gem.	hoogste laagste	577	493	631	728	742	707	660	-	-
		734	862	935	1241	992	1100	882	-	-
		426	188	467	485	485	423	468	-	-

Bedrijfsgegevens algemeen

Grootte stookgr. in m^2 : gemiddelde kasoppervlak in m^2 per stookgroep (het is een gewogen gemiddelde)

Lengte/breedte: lengte-breedteverhouding van het gehele bedrijf, waarbij de langste zijde als lengte is aangemerkt (per 100 m).
stookgr.: Lengte-breedteverhouding van de stookgroepen en deze gemiddeld naar oppervlak (gewogen gemiddelde)

Gevelomtrek: gevelomtrek in meters gedeeld door het brutokasoppervlak.

Gevelopp.: Gevelopervlak: gevelomtrek als boven, vermenigvuldigd met de gemiddelde kashoogte

Gevelisolatie %: Beoordeling van de gevelisolatie van elk der gevels en dit gemiddeld naar elk van de geveloppervlaktes. Als maatstaf voor de beoordeling is gebruikt: gevel tegen warme kas 100%

gevel tegen koude kas(schuur)	75%
dubbel glas	50%
noppen folie met spouw	45%
enkel folie	35%
zonder spouw	35%
	10-20%

Beschutting: Beoordeling van elk der gevels naar beschutting door naastliggende kassen, gebouwen of begroeiing. Als maatstaf voor beschutting is de afstand tussen kas en kas/gebouw e.d. gebruikt en de hoogte van kas, gebouw etc. De beschutting is nog apart gegeven voor de Noord en de Zuidzijde. De Oost en Westzijde zijn afhankelijk van de nokrichting over zuid en noord verdeeld.

Nokrichting: De richting van de kap in zoverre deze afwijkt van de Noord-Zuid richting in graden (0-90 graden)

Klimaatregeling

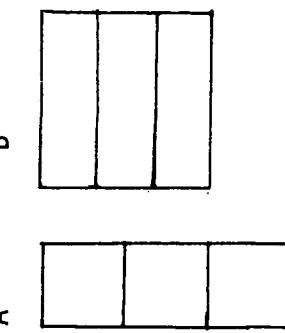
merk klimaatsreg.: merk van de klimaatregelapparatuur Bouwjaar regelapparatuur

Type: klimaatregeling geschiedt half of volautomatisch. Dit laatste in vele gevallen d.m.v. een computer.

Opmerkingen

- Met een stookgroep wordt dat gedeelte van een bedrijf bedoeld waarde de temperatuur apart te regelen is. Een stookgroep valt vaak samen met een afdeling maar dit hoeft niet. Op bedrijven zonder tussenwanden kan de temperatuur vaak ook rechts en links (of voor en achter) apart geregeld worden.

- Bedrijf A heeft een hoge lengte-breedte verhouding. De aparte stookgroepen (in dit geval drie) hebben echter een lage lengte-breedte verhouding. Bij bedrijf B is dit net andersom.

- Een groot deel van de bedrijven heeft drie gevels van dubbel glas en één (de aanbouw) gevel met noppenfolie geïsoleerd. Deze bedrijven hebben een gevelisolatie rond de 50%. Hogere getallen worden veroorzaakt door een grote schuur en/of door een aangebouwde kas.

- De totale beschutting varieert sterk van bedrijf tot bedrijf. Maar ook t.a.v. één bedrijf kan de beschutting sterk variëren. Bedrijf no. 30 b.v. heeft een totale beschutting van 37%, dit is precies het gemiddelde van alle bedrijven. Aan de zuidzijde heeft dit bedrijf echter een beschutting van 73% (= hoogste %) en aan de noordzijde van 0% (= laagste %).

Bedrijfsgegevens algemeen							Klimaatregeling					
bedr. nr.	grootte stoelgr. in m	lengte / breedte in m / 100 m bedrijf stoelgr.	gevelontrek m/1000 m	gevel opp. m ² /1000 m ²	isolatie %	gevel opp. m ² /1000 m ²	beschutting %	Noord Zuid gem.	nokrichting t.o.v. N-Z	bouwjaar	merk klimaatreg.	type
1	2288	284	109	58	218	63	72	67	70	20	Hogendoorn	1973
2	6125	124	124	51	174	49	79	43	61	80	Priva	1979
3	4451	204	136	63	251	12	70	55	63	55	Priva	1979
4	4418	204	102	46	189	54	29	44	37	15	Priva	1981
5	7718	104	47	165	165	53	5	46	26	60	Priva	1978
6	7675	427	213	49	165	28	16	30	18	45	Priva	1980
7	3021	115	231	56	184	50	26	28	27	45	Burggraaf	1979
8	4923	175	114	42	124	11	75	55	65	20	Brinkman	1981
9	4664	208	625	37	143	48	48	28	38	40	van Vliet	1981
10	5120	160	125	41	171	43	50	0	25	90	Priva	1980
11	4147	160	126	45	160	52	50	17	34	75	Priva	1980
12	1551	241	158	77	242	33	23	43	34	50	Centra	1979
14	5446	759	256	49	222	52	4	65	35	30	Indal	1981
15	3675	138	159	36	111	52	52	53	53	70	Hoogendoorn	1981
16	5760	281	141	42	144	53	0	47	24	80	Hoogendoorn	1980
17	4555	166	249	39	129	57	0	16	8	65	Hoogendoorn	1981
18	4713	127	184	42	140	38	17	29	23	35	Priva	1981
19	8525	243	243	48	199	14	82	49	65	10	Emelco	1970
20	6805	133	263	41	160	50	24	20	22	30	Priva	1916
21	4716	156	312	44	165	50	16	16	16	85	Priva	1979
22	4496	168	179	38	159	50	57	17	37	65	Priva	1981
23	2876	508	262	73	249	14	57	8	33	80	Hoogendoorn	1978
24	6710	986	342	157	389	25	53	54	54	30	Centra	1978
25	1796	124	249	59	230	8	74	9	42	50	Centra	1979
26	4686	131	149	46	162	37	43	61	52	30	Brinkman	1978
27	3140	104	192	53	222	36	0	9	5	50	Priva	1973
28	5186	115	175	39	153	43	55	21	38	50	Priva	1978
29	7293	112	178	33	140	51	36	36	36	25	DGT	1976
30	3168	103	309	41	148	53	0	73	37	25	Priva	1980
31	5708	144	288	38	135	53	74	37	56	50	Priva	1979
32	7795	239	239	50	177	52	30	0	15	20	Priva	1979
33	2722	528	287	78	245	36	86	41	64	30	Hoogendoorn	1977
34	5580	119	119	55	193	53	75	42	58	30	Priva	1979
35	5228	116	116	55	201	44	54	26	40	40	Emelco	1975
36	4510	198	103	45	167	49	0	14	7	40	v.d. Burg	1979
37	9446	231	231	45	167	61	30	30	30	90	Priva	1979
38	2535	207	111	62	231	41	64	44	54	45	Indal	1978
39	8279	103	103	44	141	43	4	20	12	30	Priva	1979
40	3630	165	141	57	214	43	44	27	36	70	Emelco	1975
41	5530	119	168	41	140	51	5	25	15	50	Brinkman	1980
42	6182	130	130	51	181	52	53	32	43	70	Priva	1977
gemid.	4897	221	196	52	183	43	40	34	37	47		
hoogste	9446	986	625	157	389	63	82	73	70	90		
laagste	670	103	102	33	111	8	0	0	5	10		

Kaskenmerken

Opmerkingen

- bouwjaarkas: indien moerdere bouwjaaren dan gemiddeld naar oppervlakte
- houwer kas
- kaphoogte: hoogte van de nok in cm vanaf de grond
- kapinhoud: $\frac{1}{2}$ (breedte+hoogte+lengte) van de kap boven de goot.
Indien de kaplengte onderbroken wordt door een tussengroef is het (gewogen) gemiddelde genomen van de korte stukken.
- luchting: de diverse luchtingstypen zijn samengevat in de ontrek van ramen die open kunnen, in cm per m^2 bruto kasoppervlakte.
- sluiting, luchtramen: code waarin opgenomen is of de constructie van kas/luchting een goede sluiting van luchtramen waarborgt of niet
- kier kas/poot: code waarin opgenomen de wijze van aanluiting van glas (van het dek) aan de foot.
gekt 10
ruhnerstrips 8
breedkappers 4-8 (afhangelijk van kaphoogte)
baken 1
- cm dockrand per m^2 kas:
- Aansluiting doek/doek : code waarin opgenomen hoe de aanluiting van de doek/pevel doek/pevel ken en de aansluiting van het doek met de gevel is.
  - 1 = zowel doek/doek als doek/gevel goed
  - 2 = goed/redelijk
  - 3 = goed/slecht of redelijk/redelijk
  - 4 = redelijk/slecht
  - 5 = slecht/slecht
- sluiting, overdag: hier is weergegeven of het scherm vaak, wel eens of nooit overdag gesloten was in de maanden van ondervork.

Scherm

- merk schermdoek: scherm of materiaal van een eventueel aanwezig schermdoek
- jaar van aanschaf schermdoek
- theoretische besparing materiaal: code voor theoretische besparing:

10	=	50%
6	=	80%
4	=	20%
- Deze maat geeft een indruk van de hoeveelheid pakketten. Is het getal klein dan zijn er weinig grote pakketten aanwezig. Ook geeft deze maat aan over welke lengte bij slechte sluiting een kier kan ontstaan.
- Aansluiting doek/doek : code waarin opgenomen hoe de aanluiting van de doek/pevel doek/pevel ken en de aansluiting van het doek met de gevel is.
  - 1 = zowel doek/doek als doek/gevel goed
  - 2 = goed/redelijk
  - 3 = goed/slecht of redelijk/redelijk
  - 4 = redelijk/slecht
  - 5 = slecht/slecht

kaskenmerken				Schem									
bedr.	bouw-	bouw-	jaar	kap	nok	luchting	sluiting	kier	cm doek	aansluiting	sluiting overdag		
nr.	jaar	kas	kas	breedte	hoogte	cm raamrand	luichtramen	glas/goot	rand per doek/doek	doek/gebvel	= nooit x wel eens		
				lxrh	per m ²	per m ²	1=z.slecht	1=m.haken	m kas	1=goed, 5=slecht	xx.weak		
				in m			10=z.groot	10=groot					
1	77*	Bomkas		480	123	445	33	3	10	28	1	xx	
2	79	Onderwater		320	111	400	42	8	1	37	4	x	
3	78*	Boetens/Onderwater		800	425	540	26	7	4	30	2	-	
4	76	Vink & Veenman		1350	1343	620	14	6	8	27	5	-	
5	78	Onderwater		320	110	380	42	6	1	37	2	-	
6	75*	Onderwater		320	77	400	45	6	1	35	2	xx	
7	78	Onderwater		320	104	380	42	7	1	35	1	-	
8	75	Voskamp & Vrijland		320	96	350	45	6	1	36	3	-	
9	79*	Vink & Veenman		1350	3941	680	15	10	8	30	2	-	
10	80	Bomkas		1280	1638	640	16	10	8	19	2	-	
11	80	Kombi		320	92	400	42	8	8	38	5	-	
12	70*	Koelerman		1200	505	450	13	1	4	42	4	-	
14	77*	Vink & Veenman		1350	1080	640	14	9	8	26	3	x	
15	77*	Deka/Voskamp & Vrijland		320	97	350	34	7	8	35	1	-	
16	80	Voskamp & Vrijland		320	230	400	34	8	1	-	-	-	
17	78*	Voskamp & Vrijland		320	177	400	38	7	8	37	4	-	
18	78*	Hobo / NH		320	123	390	45	8	8	38	3	x	
19	76	Bomkas		800	462	540	25	3	10	29	2	xx	
20	77*	Grimbergen/Bomkas		1318*	2819	650	16	8	8	36	3	-	
21	79	Bomkas		800	916	540	25	10	5	-	-	-	
22	78*	Van Diemen		1360	1820	630	14	9	8	79	6	-	
23	78	v.d. Hoeven		320	44	400	41	6	1	81	10	-	
24	67	G. Pietersen		1400	887	495	16	1	10	78	7	-	
25	79	Voskamp & Vrijland		320	69	395	42	8	1	78	7	-	
26	78	v.d. Hoeven		320	99	410	42	6	1	78	7	-	
27	75*	Grimbergen		1280	1507	635	16	7	8	35	3	-	
28	78	Smeijers		640	486	505	31	8	3	37	2	-	
29	76	Boeters		800	889	560	25	8	5	38	4	-	
30	79	Bos		320	127	410	42	8	1	81	6	-	
31	79	Bomkas		320	165	400	42	8	1	81	6	-	
32	79	Bomkas		320	177	410	42	8	1	81	6	-	
33	75*	Kubo/Inveka		320	40	375	36	5	1	79	7	-	
34	78*	Valk		320	86	400	34	6	1	81	7	-	
35	77	Bomkas		480	205	450	33	3	10	78	7	-	
36	78	Vink & Veenman		1350	3119	650	14	8	8	80	4	-	
37	79	Bomkas		1280	3023	640	16	10	8	35	2	-	
38	77*	Bomkas		640	541	540	31	8	4	0	-	-	
39	78*	Onderwater		320	118	380	35	6	1	81	6	-	
40	76*	Bomkas		800	523	520	25	3	1	81	6	-	
41	80	v.d. Hoeven		320	124	400	41	8	10	82	6	-	
42	77	P.L.J.Bom		320	88	405	34	6	1	0	0	-	
gemid. hoogste laagste													
				697	478	31				38	2	-	
				3941	680	45				0	0	-	
				40	350	13							

* samengesteld uit meerdere getallen

Verwarmingssystemen

Opmerkingen

Ketelmerk: merk van de verwarmingsketel

Ketelcap.: ketelcapaciteit in kcal per m² bruto kas

- Deze grootheid geeft aan in hoeverre de capaciteit van de ketel aansluit bij de kasoppervlakte die met behulp van de ketel verwarmd wordt. Is dit aantal voor een bedrijf klein, dan zal de ketel op dat bedrijf vaker op de grote vlam branden dan wanneer voor ditzelfde bedrijf het aantal groot geweest zou zijn. Of de ketel daadwerkelijk vaker/langer op de grote vlam brandt, hangt af van diverse andere factoren zoals klimaat-instelling in de kas en het weer buiten. Bij een klein aantal bestaat ook de kans dat bij zeer lage buittentemperaturen de ingestelde stooktemperatuur niet gehaald wordt.

bouwjaar ketel

retarders: al dan niet geplaatst

Brandermerk: merk van de brander op de verwarmingsketel

Bouwjaar brander
ventilatorvermogen: totaal vermogen in Watt per miljoen kcal ketelcapaciteit

% CO₂ in rookgas kl.v1.: % CO₂ dat in de rookgassen is gemeten bij de kleine vlamstand van de ketel.

condensormerk: merk van de condensor indien er een aanwezig is op het bedrijf bouwjaar condensor

type: type rookgascondensor: enkelvoudige (eenstrooms) of combi (tweestrooms)

gebruik: aangegeven is op welke wijze de rookgascondensor in het verwarmingssysteem ingebouwd is.

- Op 26 van de 41 bedrijven zijn retarders in de ketel geplaatst.

De grootte van deze cijfers is afhankelijk van leverancier en installateur

- Dit cijfer zegt iets over de overmaat zuurstof die in de ketel gebracht wordt. Bij 5% extra lucht (extra boven op de hoeveelheid die nodig is om het gas volledig te verbranden) is het % CO₂ 11.3%. Bij 110% extra lucht is het % CO₂ 5,7%. Te kleine hoeveelheden extra lucht brengen het gevaar van onvolledige verbranding met zich mee. Te grote hoeveelheden lucht benadelen de warmte afgifte zowel in de ketel, doordat er meer afgalgassen zijn, als in een (eventueel) aangesloten rookgascondensor, vanwege een lager condensatiepunt van de rookgassen. Let op: het gaat hier om de kleine vlamstand. Bij de grote vlamstand zijn de % CO₂ meestal hoger en dus de hoeveelheid extra lucht kleiner

- Op 25 van de 41 bedrijven is een rookgascondensor geïnstalleerd. Van deze 25 rookgascondensors zijn 6 een combi condensor

- Geen enkelvoudige rookgascondensor is op de retourleiding van het verwarmingsnet aangesloten. Er zijn evenveel rookgascondensors aangesloten op het bovennet, als op het ondernet (polyethyleen slangen of 51 Ø buizen).

verwarmingssysteem

bedr. nr.	ketel merk	ketel cap. Kcal/m ²	bouwjaar ketel	retardes 1=ja 0=nie	brander merk	bouwjaar brander	ventilator vermomgen in Watt/mill.j.kcal.	% CO ₂ in rookgas k.l. vlam	condensor merk	bouwjaar condensor	type combi	gebruik
1	SKS Crone	298 245	63 79	1 1	Puriphier TBZ IC Thermeta	72 79	1500 1467	95 57	Enalco Crone Van Dijk Crone	81 82 79 81	2 1 + 4	1 = retour 2 = bovennet 3 = stangen onder 4 = buizen
2	SMD ter Horn	290 283	79 74	0 1	TBZ TBZ	79 75	1600 1600	- 79	-	2 1 1	1 + 2	
3	Crone	389	78	1	TBZ	78	1833	-	-	-	2 4	
4	SMD	261	74	1	Haworthowy GFG	74	1875 2857	76 10.1	Bruno	78 1	4 4	
5	Bruna Vosk./Vrijl.	248 356	64 75	1 0	Johnson	75	1571 1875*	- 7.9	Van Dijk Van Dijk	- 82 82	1 3	
6	SMD	293	79	1	TBZ	79	1833	-	-	-	2 2	
7	SMD	293	80	0	Puriphier	80	1833	7.7	-	-	1 + 4	
8	Crone	422	80	1	TBZ	80	1571*	7.8	Crone	80 1	3 3	
9	DSV	289	75	0	Vitotherm	75	2400	66	-	-	2 2	
10	SMD	248	76	1	TBZ	76	2125*	67	Zantingh Crone	81 80	1 + 4	
11	Dalsem	279	77	1	Haworthowy	77	1875*	-	-	-		
12	Crone	217	80	0	Haworthowy	80	1600*	79	Crone	80 1	3 3	
13	ten Horn	261	76	1	TBZ	76	1833	59	-	-	2 2	
14	Kwaadland	241	60	0	TBZ	81	1600*	49	Zantingh Crone	80 1	1 + 2	
15	ten Horn	293	72	0	Puriphier	72	1600	60	Van Dijk	81 1	4 4	
16	SMD	295	78	1	Haworthowy	78	1375	59	Van Dijk	80 1	3 3	
17	Vosk./Vrijl.	217	80	0	Haworthowy	79	1571	68	I.C. Zantingh Zantingh	81 79 78	1 1 1	
18	ten Horn	261	76	1	TBZ	77	1333	72	-	-	3 + 4	
19	Kwaadland	241	60	0	Sigma	78	1467	98	-	-	3 3	
20	SMD	293	72	0	Puriphier	71	2750	-	-	-	-	
21	SMD	273	79	1	Haworthowy	79	1571	68	I.C. Zantingh Zantingh	81 79 78	1 1 1	
22	SMD	227	77	1	Haworthowy	77	1333	72	-	-	2 2	
23	Herk	264	78	0	TBZ	78	1467	98	-	-	1 + 2	
24	Crone	414	78	0	Sigma	78	2750	-	-	-	-	
25	ten Horn	344	60	1	Puriphier	71	1760	102	-	-	-	
26	SMD	427	78	0	Haworthowy	78	1875	7.2	Ducosteo	81 1	4 4	
27	DSV	442	62	0	Sacke	76	1600	96	-	-	2 2	
28	SMD	290	78	1	TBZ	78	2000*	-	SMD	81 1	1 + 2	
29	SMD	343	76	0	Haworthowy	78	1833	67	-	-	-	
30	SMD	316	79	1	TBZ	80	2000*	-	-	-	-	
31	SMD	263	79	0	Puriphier	79	2200	7.6	-	-	-	
32	SMD	385	79	1	Puriphier	79	2200	7.6	-	-	-	
33	ten Horn	297	62	1	Puriphier	70	1467	80	-	-	-	
34	Crone	358	79	1	TBZ	79	1500*	79	Van Dijk	80 1	2 2	
35	DSV	306	73	1	Gordon Piott	73	1875	7.6	-	-	-	
36	Crone	389	79	1	Sacke	79	2086	11.1	-	-	-	
37	ten Horn	212	63	1	IC Thermeta	73	2000*	7.6	I.C. Zantingh	79 80	1 + 2 2	
38	Crone	296	78	1	TBZ	78	1467	89	-	-	1 1	
39	Crone	483	79	1	Vitotherm	79	1875	96	Van Dijk	79 1	2 2	
40	SMD	245	75	1	Sacke	75	1400	8.1	-	-	-	
41	SMD	181	80	1	Puriphier	80	2000*	55	Van Dijk	81 1	3 3	
42	Crone	404	77	1	Vitotherm	77	500	86	Van Dijk	77 1	2 2	
Gem. hoogste laagste		309 483	75 80	26x 13x 0			1774 2857	*	toerig alleen hoog vermogen opgenomen			
		181	60				500					

Verwarming

Opmerkingen

Verwarmingscapaciteit kas: Aantal pijpen van 51 mm van het hoofd (primair) net per 3.20 m * 10. Is er naast het primair net een apart condensor net aanwezig, dan is bij het hoofdnet 13,5% opgeteld.

Kapaciteit condensor: Aantal pijpen van 51 mm of daarmee vergelijkbaar van het condensor net per 3.20 m * 10.

Kopgevelverwarming: Aantal pijpen van 51 mm of daarmee vergelijkbaar in de (laatste 3.20 m van de) laatste kap gedeeld door de verwarmingscapaciteit van de kas. Verdeel leidingen (= 3 x 51) en aansluitingen zijn naar 51 mm pijpen omgerekend. primair net: alleen pijpen van primair net en condensor primair + secundair net: alle verwarmingspijpen zijn bij deze berekening betrokken.

Zijgevel verwarming: Als kopgevel verwarming maar nu in latste 3.20 m van de kappen

Hoogte primair net: afstand tussen de grond en de pijp in cm.

Hoogte secundair net: afstand tussen de pijp van bovennet en gemiddelde knophoogte van het gewas

* Het aantal verwarmingspijpen per kap is voor elk bedrijf teruggeschaald naar een aantal per 3.20 m. Als op één bedrijf verschillende aantallen per kap aanwezig zijn is er een gewogen gemiddelde genomen.

- Voor polyethyleen slangen is gezien hun doorsneden en materiaal $0.5 * 0.8 = 0.4$ pijp van 51 mm berekend.

- De cijfers geven niet het aantal gevelpijpen aan, maar de verwarmingscapaciteit langs de gevels in relatie tot de kasverwarming. Er blijken verschillen in de kop- en zijgevel verwarming te bestaan. Gemiddeld liggen aan de kopgevel tweemaal zoveel verwarmingspijpen als in de kas. Er zijn echter bedrijven waar deze factor 1 is (evenveel pijpen in kas als aan gevel) maar ook waar deze 3 is. Bij de zijgevel liggen deze cijfers ongeveer hetzelfde. Als het goed is, is de mate van verwarming van de gevels afhankelijk van de gevelisolatie. Hoge gevelisolatie, weinig pijpen aan kop en zijgevel

verwarming		bedr. nr.		verwarmingst. kas st. 51 x 10/3.20 m		kapaciteit condensor		kongevel primairnet		zijgevel primairnet + secundairnet		primair + secundairnet		Primairnet in cm		secundairnet boven roze knop in cm		hoogte
1	30	13	14	27	27	15	-	20	20	25	-	-	-	-	-	-	-	-
2	34	20	21	21	21	25	-	21	21	25	-	-	-	-	-	-	-	-
3	37	14	14	19	19	30	-	30	30	35	-	-	-	-	-	-	-	-
4	22	19	27	27	33	23	-	23	23	25	-	-	-	-	-	-	-	-
5	20	-	28	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	28	20	16	23	23	40	-	40	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	40	-	18	22	22	10	-	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	45	16	12	18	18	55	-	55	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	22	19	25	25	30	25	-	25	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	20	-	23	16	18	16	-	16	16	35	-	-	-	-	-	-	-	-
11	45	24	19	23	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	21	-	23	25	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	22	18	33	31	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	45	10	14	17	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	45	16	18	18	19	19	-	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	30	-	22	19	27	23	-	23	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18	45	10	15	15	23	36	-	36	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	18	32	30	30	36	36	-	36	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	22	16	22	20	18	19	-	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	23	20	24	24	36	40	-	40	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22	14	10	11	17	21	22	-	22	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23	23	6	18	14	28	19	-	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24	32	-	16	16	20	20	-	20	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25	40	-	17	17	22	22	-	22	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26	23	20	20	20	34	34	-	34	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	40	-	21	20	25	23	-	23	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
28	23	20	29	29	14	14	-	14	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	28	-	21	19	23	21	-	21	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	20	-	23	18	18	19	-	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31	20	-	20	18	19	20	-	20	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
32	20	-	21	20	22	22	-	22	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-
33	20	-	22	17	19	18	-	18	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
34	20	-	23	22	19	19	-	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35	30	13	15	15	15	18	-	18	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
36	19	-	34	21	33	25	-	25	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37	23	-	18	23	23	23	-	23	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
38	34	10	16	16	24	24	-	24	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39	30	-	23	20	14	13	-	13	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-
40	36	11	21	21	24	24	-	24	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
41	34	12	19	19	20	19	-	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
42	45	10	17	17	16	16	-	16	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
gemid.	29	16	21	20	23	22	-	22	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-
hoogste	45	32	33	33	36	36	-	36	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-
laagste	14	11	11	11	14	13	-	13	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

bedrijven
met apart regelbaar
boven.

10
11
12

13
14
15

16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42

Klimaatsinstellingen

Afwijking in dec.: Indien in december een afwijkende instelling van dag (+ eventuele lichtafhankelijke verhoging-) en nachttemperatuur is geweest, afwijkend van januari/februari, is deze instelling hier gegeven. De datum geeft aan wanneer overgegaan is naar instelling van januari/februari.

temp. gemid. over jan. + feb.: Ingestelde dag (+ eventuele lichtafhankelijke verhoging) en nachttemperatuur gemiddeld voor de maanden januari en februari.

Afwijking voorjaar: Indien in maart/april nog een verandering in de instelling van dag (+ lichtafhankelijke verhoging) en nachttemperatuur is gerealiseerd, is deze instelling hier weergegeven. De datum geeft aan wanneer deze verandering heeft plaatsgevonden.

Opmerkingen

- Op alle bedrijven werd een verschillend temperatuurregime aangehouden. In dit regime kwamen vele veranderingen voor gedurende het onderzoek. Ook werd dit op verschillende momenten in het onderzoek veranderd. Op de eerste helft van de pagina is geprobeerd al deze verschillen samen te vatten in een (+) overzichtelijk geheel.
Uitgegaan wordt van de tweede kolom. Deze kolom bevat de temperatuurgegevens zoals bij het grootste deel van de winter aangehouden zijn.
Zijn er duidelijk afgewijnde temperaturen gestoopt in het begin van de winter en/of in het vroege voorjaar, dan zijn deze andere instellingen respectievelijk in kolom 1 en 3 weergegeven.
Kort samengevat:

temperatuurinstelling
in de winter

- temperaturen → datum
voor deze datum
- temperatuur → datum
in voorjaar
- temperatuur → datum
in de winter

Gemiddelde etmaaltemperaturen: Uit de instellingen is per etmaal een gemiddelde temperatuur berekend. Dit is als volgt gedaan:
$$(\text{dagtemp.} + \frac{1}{4} \text{lichtverh.}) * \text{daglengte} + (\text{nachttemp.} * \text{nachtlengte}) / 24 \text{ Uren in etmaal}$$

Waarbij: basisdagtemp.
lichtverhoging
en nachttemp. in °C

en nachtlengte in uren
dag/nachtlengte in uren

Minimum buistemperatuur: Indien er een minimum buistemperatuur aangehouden werd is deze hier gegeven. Bij verandering van instelling is tevens de nieuwe instelling en datum van verandering weergegeven.

- Bij het berekenen van gemiddelde etmaaltemperaturen is weer uitgegaan van de temperatuurstelling. Daarnaast is echter rekening gehouden met de lengte van de dag- en nachtperiode. Uit de berekeningswijze blijkt dat een hoger gemiddelde etmaaltemperatuur verkregen wordt door hogere temperatuurstellingen maar ook door een langere dagperiode.
Bij veel bedrijven is de dagperiode afhankelijk gesteld van de natuurlijke daglengte. Naar het voorjaar toe wordt deze steeds groter. Zo is bijbedrijf no. 10 het verschil tussen januari en februari vooral toe te schrijven aan een temperatuurstelling in januari, maar zijn de verschillen tussen februari, maart en april alleen veroorzaakt door een langer wordende dag bij astronomische tijdsinstelling.

Klimaatinstellingen

nr.	bedr. temp. in °C	afwijking in dec. datum	temp. genid. *		afwijking temp. in °C. voorjaar		gemiddelde etmaaltemperaturen in °C. december	januari	februari	maart	april	minimum buistemperatuur temp. in °C. datum van verandering	
			over jan.+ febr.	* datum van verandering	temp. in °C.	temp. in °C.							
1	19	+ 4 / 18	15/12 - 1/1	22 + 2 / 20	22 / 20	27/3	20.6	20.7	20.9	21.0	40/30	40	
2	20	+ 2 / 17+2	t/m - 1/1	20 + 2 / 20	20.5+2 / 18.5	21 / 21	20/3	20.2	20.2	20.3	20	20/3	
3	20	+ 2 / 20	t/m - 23/12	20.5+2 / 18.5+2	21+2 / 19+2	1/3	19.1	19.0	20.0	20.7	40	35	
4				20	/19	4/3	18.6	19.1	20.3	20.5	-	-	
5							19.8	19.3	19.3	19.9	20.0	-	
6													
7	20.5+2	/ 18.5	t/m - 25/12	21 + 5 / 20	21 / 19	4/3	19.9	20.3	20.9	20.4	-	-	
8	20	+ 2 / 18	t/m - 14/12	20 + 2 / 18.5/19	18.5 / 18.5	5/4	19.4	19.5	19.3	19.4	20	30	
9				22 + 2 / 18	20 / 17	15/4	19.5	19.3	19.4	19.5	-	-	
10				20.5 + 2 / 19.5	19.5	15/3	19.8	19.9	20.2	20.2	20.4	-	
11	20	+ 2 / 18/19	7/12 - 29/12	20.5+2 / 18.5	21 / 18	1/3	19.3	19.4	19.5	19.5	-	-	
12				21.5+2 / 17.5	20 / 18	1/4	18.2	18.3	19.2	18.8	-	-	
13	20	+ 2 / 18	t/m - 18	19 + 3 / 18	18 / 18	1/3	18.8	18.7	19.6	19.7	20	-	
14				20.5+2 / 18	18		18.8	19.4	19.6	19.9	-	-	
15													
16													
17	19	/ 18	t/m - 14/1	21 + 2 / 17.5	21 / 17.5	21/3	18.8	18.7	18.8	19.0	-	-	
18				19 + 2 / 18	18 / 18	1/3	18.5	18.3	18.9	19.2	22/3	0	
19	19	+ 2 / 18	t/m - 1/1	21 + 2 / 18.5	22+2 / 19	1/3	18.7	18.7	18.8	20.8	-	-	
20	19	+ 3 / 18	t/m - 1/1	20 + 3 / 18.5	20 / 16	1/3	18.8	19.6	20.3	20.5	40	45/0/35*	
21											0	-	
22													
23													
24													
25													
26													
27	18.5	/ 17.5	t/m - 15/12	20 + 3 / 15/16	15/16	6/3	17.6	17.0	17.5	16.8	-	-	
28				18 / 18.5	20 / 14/15	6/3	18.0	18.0	18.0	18.3	40	20	
29				21 + 3 / 19	20 / 17.5	27/3	18.8	18.3	19.2	19.7	-	-	
30				20 + 3 / 17	20 / 17	2/3	17.8	18.3	20.7	21.0	26/12	0	
31													
32													
33	19	/ 17	t/m - 26/1	19 + 3 / 18	19 / 17	15/3	17.0	17.9	18.3	18.4	-	-	
34	20	/ 16	t/m - 1/1	20 + 4 / 18	20 / 17	15/3	17.2	17.7	19.1	18.7	60/40*	60	
35				22 + 2 / 17	17		17.5	18.6	18.9	18.9	-	-	
36	18.5+3	/ 16/15.5	t/m - 10/1	18.5+4.5 / 17/16.5	19+3.5 / 17.5	5/3	17.6	17.6	18.2	18.6	40	20/2	
37	17.5	/ 15.5	t/m - 17/1	18 + 2 / 18	19 / 17	1/3	17.0	16.8	18.0	17.9	50	20	
38				19 + 2 / 16	19 / 16		17.0	17.1	17.4	17.1	35	45/3/2	
39	23	+ 4	/ 14	12/12- 1/1	19 + 8 / 15	20+8 / 17	1/3	17.1	16.4	18.9	17.2	35	35/23/12
40	17	/ 12	16/12- 27/12	19.5 / 15	15	20/2	17.4	17.5	18.5	18.6	-	0	
41	17.5	/ 15	t/m - 14/12	18 + 3 / 16	19.5 / 17.5	8/4	16.3	16.3	17.7	18.6	30	15/4	
42				18 + 2 / 16	17+1.5/15	3/3	16.7	17.0	17.0	16.3	40	30	

* basis dagtemperatuur + eventuele lichtverhoging/nachttemp./eventuele nachttemp.

• dag/nacht.